

Szendró Dénes

**75 ÉVE HUNYT EL DR. RIPKA FERENC (1871-1944)
A VÁROSI VILLANY ÉS GÁZ MEGHONOSÍTÓJA,
BUDAPEST EGYKORI FŐPOLGÁRMESTERE**

Ripka Ferenc 1871. szeptember 1-én Isaszegen született Ripka Antal erdészsegéd és Szkalka Mária három fia közül a középsőként. Öccse korai halála után édesapja 1877 karácsonyán hunyt el, az elszegényedett család pedig Gödöllőre költözött, ahol Ferenc az elemi iskolát járta ki. Tanulmányait kollégistaként Budapesten folytatta a Budai Főreáltanodában (a mai Toldy Ferenc Gimnáziumban). Mindennapi ebédjét a kapucinus szerzetesektől kapta, kiadásainak fedezését pedig szerény ösztöndíjából és diáktársai korrepetálásából biztosította. Érettségi után Budapesten a Műegyetemen tanult, majd átiratkozott a Tudományegyetem Jogi Karára, de a Kolozsvári Tudományegyetemen is folytatott tanulmányokat. Államtudományi jogi doktori diplomát szerzett. Diákévei alatt újságírással is foglalkozott.

1894-ben helyezkedett el a Ganz és Társa Vasöntő és Gépgyár Részvénytársaságnál. Ennek elődjét Ganz Ábrahám 1844-ben hozta létre Budán a vasöntődjével, melynek egyes termékei gyorsan világhírűvé váltak. 1867-ben került ki üzeméből a százezredik kéregöntésű vasúti kerék. Ugyanezen évben történt öngyilkossága után Svájcban élő örökösei közvetlen munkatársait – Eichleter Antalt, Keller Ulrikot és Mechwart Andrászt – bízták meg a gyár vezetésével. Ekkor vették fel a Ganz és Társa nevet. 1869-ben részvénytársasággá alakították ezt, melynek vezérigazgatója Mechwart András lett. A malomiparban nélkülözhetetlen kéregöntésű hengerszékek gyártásával akkora nyereségre tettek szert, hogy 1879-ben megvásárolták a magyar vagongyárat is.

Mechwart András 1878-ban alapította meg a Ganz-gyár elektromos osztályát, melynek vezetőjévé Zipernowsky Károlyt nevezte ki, s megkezdtek a váltakozó áram felhasználhatóságával kapcsolatos kísérleteket, mivel az egyenáramnak a vezetéket történő felmelegítése akkora energiaveszteséget okozott, hogy távoli alkalmazása lehetetlen volt. Déri Miksa 1882-ben, Bláthy Ottó Titusz pedig 1883-ban állt a gyár szolgálatába. 1885-ben született meg Zipernowsky, Déri és Bláthy zárt vasmagú transzformátorra vonatkozó közös szabadalma, amely megoldotta a váltakozó áramú villamosenergia elosztásának és távolra továbbításának lehetőségét, valamint biztosította a fogyasztói helyek egymástól való függetlenítését.

Kezetben városonként külön-külön hoztak létre világítóüzemeket, ahol széntüzelésű kazánok által fejlesztett gőz (gőzgép) forgatta meg az elektromos áramot fejlesztő generátort. A transzformátorok és a Gulden János igazgató és Déri Miksa vezetésével kifejlesztett turbinák együttes gyártása lehetővé tette, hogy a Ganz és Társa Vasöntő és Gépgyár Rt. külföldi megrendelések alapján vízierőműveket is telepítsen, melyek nem csak hazánkban, de az egész világon becsületére váltak a magyar iparnak.

Mindezen termékek jogi és szervezési elősegítésében munkálkodott 1894-től Dr. Ripka Ferenc is, aki az akkor ötezer főt foglalkoztató Ganz Rt.-nél a városi világítási telepek ügyeinek felügyelője lett. Üzleti útjai kapcsán szinte minden Nyugat-Európai országban és magyar nagyobb városban megfordult, majd – a ranglétrán felfelé haladva – végül cégvezető főtítkárként munkálkodott.

1906-ban Budapest törvényhatósági bizottságának tagjává választották, majd a fővárosi tanács felkérésére a Gázműveknél 1910-től vezérigazgató-helyettesi, 1912-től pedig vezérigazgatói tisztséget töltött be. Irányítása alatt a Gázművek Európa egyik legmodernebb, s a főváros egyik lejövedelmezőbb üzemévé vált. Ő építette fel az Óbudai Gázgyárat is. (A városi gázt /légszeszt/ a kőszén levegőtől elzárt hevítésével és a keletkezett gáz száraz lepárolásával, majd tisztításával állították elő. Egy mázsa szénből minőségétől függően 24-42 köbméter gázt nyertek, továbbá 50-65 kg kokszt, 4-5 kg kátrányt és 10 kg ammóniás vizet /szalmiákszeszt/ is keletkezett.)

Az I. világháború, az őszirózsás forradalom, a tanácsköztársaság és a trianoni békediktátum traumája után, a megmaradt országrészben 1925-re a bruttó hazai termék egy főre számított értéke ismét elérte a világháború előtti szintet.

Ripka Ferenc, mint a keresztény társadalmi mozgalmak egyik irányítója, Bethlen István miniszterelnök támogatója, a Községi Polgári Párt vezetőjeként 1924-től Budapest kinevezett kormánybiztosaként, 1925

és 1932 között pedig megválasztott főpolgármestereként tevékenykedett. Érdemei elismeréseként Horthy Miklós kormányzó 1927-ben a parlament felsőházának örökös tagjává is kinevezte.

Fő feladatának a főváros pénzügyeinek rendbetételét tekintette, és könyörtelen harcot hirdetett a drágaság, a munkanélküliség és a TBC (a tuberkulózis) ellen. Városvezetése idején, 1924-ben alakult meg a Magyar Nemzeti Bank, 1925-ben pedig megkezdte adását a Magyar Rádió. Budapest elektrotechnikai ipara 1930-ra világviszonylatban is kiemelkedővé vált: a Ganz Rt. mellett az Egyesült Izzó pl. a rádiócsövek és a wolframszálalás izzólámpák gyártásával ért el nagy exportot, de itt működtek külföldi érdekeltségű cégek is, úgymint a Magyar Philips Művek, a Standard Villamossági Rt. és a Magyar Siemens-Schuckert Művek. A 15 ezer munkást foglalkoztató Weiss Manfréd Acél- és Féművek (Csepel Művek) átállt a csövek, szerszámgépek, varrógépek, tűzhelyek, kerékpárok, segédmotoros kerékpárok és traktorok gyártására, majd autó- és repülőgépgyártásba is belefogott.

A robbanómotor (gépkocsi) hazai terjedése megfelelt a kelet-középeurópai régióban szokásosnak, a rádió- és a telefonkészülékek használóinak száma pedig az európai élmezőnyben volt. Az egészségügy fejlesztésével az átlagos élettartam férfiaknál 7,7 évvel, a nőknél 8,7 évvel javult, az oktatási intézmények bővítésével pedig az átlagos iskolázottság 0,82 évvel emelkedett. Budapest lakossága 1930-ra meghaladta az egymillió főt, világvárossá alakult át.

Ripka Ferenc 1932-ben saját kérésére vonult nyugdíjba, mivel nem értett egyet Gömbös Gyula miniszterelnök szélsőséges politikájával.

Hithű katolikusként vett részt a vallásos könyveket kiadó Szent István Társulat vezetésében. Ő vezette be 1926-ban a Szent István-hét rendezvénysorozatot is a fővárosban. A háborús évek alatt tagja volt az 1939-ben létrehozott Magyar Szent Kereszt Egyesületnek, amely a konvertiták, azaz a zsidó vallásról keresztény hitre áttértek deportálásuktól való megmentésével foglalkozott. 1944. március 9-én szívelégtelenségben hunyt el Budapesten.

Szerzői munkássága is jelentős: ő írta a Kegyelet-album (Bp., 1890), a Mechwart-album (Bp., 1899), Gödöllő a királyi család otthona (Bp., 1896), Erzsébet királyné Gödöllőn (Bp., 1901), A városi közüzemek és azok szervezése (Bp., 1909), Bécs és Berlin világítási közüzemei (Bp., 1910) és Budapest elektromos telepe (Bp., 1910) című kiadványokat.

Társadalmi és közigazgatási téren kifejtett tevékenységéért Ferenc József császár és király 1901-ben a Ferenc József-rend lovagkeresztjével, IV. Károly király pedig 1917-ben a Polgári Érdemkeresztrel, majd 1918-ban előbb a vitézségi érem szalagjával díszített Koronás Arany Érdemkeresztrel, utóbb pedig udvari tanácsosi címmel tüntette ki. X. Pius római pápa 1906-ban a Pro ecclesia et pontifice (Az egyházért és a pápáért) Érdemkeresztet adományozta neki.

Dr. Ripka Ferenc élete végéig hű maradt az 1848-as eszmékhez, szülőfalujához és gyerekkori lakóhelyéhez egyaránt. 1889-től az 1849. április 6-i isaszegi csatában megsebesült, majd Gödöllőn ápolt és elhunyt 314 honvéd sírjait gondozó bizottság titkára volt. 1890-ben Kegyelet-albumot szerkesztett a szabadságharc hősi halottjainak emlékére azért, hogy ennek bevételét is ugyanezen hősök tiszteletére a gödöllői temetőben felállítandó szobor létrehozására fordíthassa.

A gödöllői honvédszobor építését 1896-tól előkészítő bizottság elnökeként célja a csata 50. évében, 1899. június 11-én vált valóra. A szobor, melyet Szász Gyula készített fehér terméskőből, a gyászoló Hungáriát ábrázolja, aki egy ágyúra támaszkodva, jobb kezével cserkoszorút tart a sír fölé, míg bal kezében egy lefelé fordított nemzeti zászló van.

Talapzatának homlokrészén az isaszegi csata „1849. ápr. 6.” dátuma van, bal oldalán „Az Isaszegi csatában megsebesült s Gödöllőn elvérzett hős honvédek emlékének emelte a Kegyelet” felirat található, míg jobb oldalán a következő vers olvasható:

*„Ha a végítélet hajnalán
Halljátok az Úr szavát,
Piruljon el sok, ajkatok szaván:
Szabaddá tettük a Hazát!
Szabad hazában szóljatok a sírból,
Szabad hazáért bátran haltunk,
Az elesettek minden vércseppjéből,
Örök élet rózsája fakadjon.”*

A több ezer ember előtt ünnepi beszédet mondó, 85 éves Andorfer Alajos kanonok szomorúan emlékezett vissza arra, hogy ötven évvel korábban – gödöllői plébánosként – neki kellett feladnia a haldokló hősök utolsó kenetét, majd eltemetni is őket.

A Gödöllői Királyi Kastélyhoz ezer szállal fűződő, 61 éves Erzsébet királynénak, I. Ferenc József császár és király feleségének, 1898. szeptember 10-én, Genfben történt tragikus meggyilkolása után Gödöllőn az országban elsőként határoztak arról, hogy a városban szobor állításával örökítik meg emlékét. Az előkészítő bizottság ügyvezető elnökének ismét Ripka Ferencet választották.

A szobor felavatása nagyszabású ünnepség keretében, Ferenc József császár és király jelenlétében, 1901. május 19-én került sor. Róna József szobrászművész alkotása, a világ első, egészalakos Erzsébet királyné-szobra. Kezében virággal és napernyővel – miként sétái alkalmával a gödöllői lakosok gyakran látták – örökíti meg személyiségét. A virágfüzérés kőtalapzaton álló, két és fél méter magas bronzszobor egyenes tartásával, arcának finom vonásaival, alakjának gondos kidolgozásával sokat elárul a királyné szépségéről, és a magyarok iránta érzett szeretetéről. A felavatás keretében Ripka Ferenc adta át a szobrot megőrzésre az ünnepi beszédet is mondó Darányi Ignác földművelésügyi miniszternek.

Az Isaszegi Daloskör tagjai 1924-ben

Örömmel vállalta el az Isaszegi Daloskör 1922-ben történt megalakulásakor a védnökséget, majd az 1927. október 2-i zászlószentelésükön a felesége, Lipcsey Ludovika volt a zászlóanya. Az isaszegi falumúzeumban ma is látható zászlóra az ő ajándékként került fel a máig is nagy érdeklődést kiváltó Rákóczi-kép.

A fénykép az Isaszegi Daloskör egyesületé alakulását kimondó közgyűlésén, 1924. november 30-án készült. Az első sorban balról jobbra a következő ismert személyek ülnek: Dr. Ripka Ferencné, Dr. Ripka Ferenc, Szeghő Andor tanító, Veiszkopf Iván községi jegyző majd

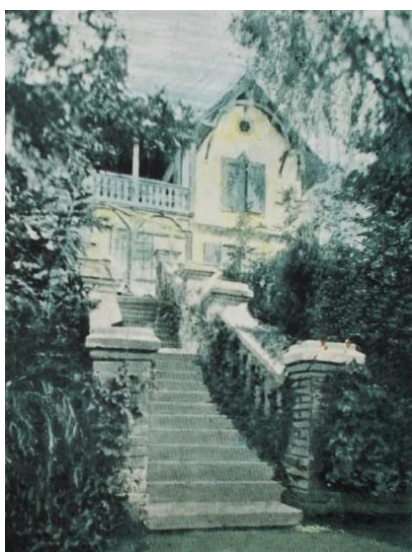
főjegyző, Dr. Sáska László elnök (községi orvos, majd Afrika-kutató) és Sztach János alelnök.

Ripka Ferenc Budapesten főpolgármesterként 1929-ben a Szent István-heti megemlékezéseket az 1848/49-es szabadságharc 80. évfordulójának megünneplésével társította össze. A múzeumokat ezzel kapcsolatos tárgyak bemutatására, a színházakat pedig ilyen témájú előadások tartására szólította fel. Az ügépályán ekkor először megrendezett 1848/49-es hadi játékok fénypontja pedig az isaszegi csata lejátszása volt.

Dr. Ripka Ferenc emlékét Budapesten, az I. kerület, Gellérthegy utca 13. számú, egykori lakóházának falán márványtábla őrzi.

Balatonparti nyaralásainak helyszínén, Fonyód-Bélatelepen a helyi fürdőegyesületnek 1916-tól a haláláig igazgatója volt. Ezen időszakra esett Béla-telepen többek között a villanyvilágítás bevezetése, a műút megépítése, a parti sétány padokkal történő ellátása, a csónakkikötő megépítése, a vízművek tulajdonba vétele, valamint a római katolikus templom és a paplak megépítése is. Az egykori villája előtt álló, róla elnevezett – sajnos ma már nem működő – kútra márványtáblát helyeztek el az emlékére, és egy vízparti sétány neve hívja fel személyére a figyelmet.

Síremléke Budán, a Farkasréti temetőben található:

Gödöllőn, ahol az elemi iskolás éveiben lakott, egy utca neve emlékeztet rá.

Isaszegen is tervezzük, hogy Dr. Ripka Ferenc emlékét márványtáblával örökítjük meg a Falumúzeum homlokzatán.

Irodalomjegyzék:

1. Berlász Jenő: A Ganz-gyár első félévszázada 1845-1895., Tanulmányok Budapest múltjából, XII. kötet, Bp., 1957.
2. Körösmezei András: Bláthy Ottó Titusz működése a Ganz Villamossági Gyárban, Levéltári Szemle, 54. évf., 2004. 3. szám 38–46. o.
3. Ripka Ferenc: Vasiparunk fejlődése, Gazdasági mérnök, XVIII. évfolyam 30. szám, 353-354. oldal, Bp., 1894.
4. Tomka Béla: A Trianon-traumától a sikeres alkalmazkodásig, Kommentár, közéleti és kulturális folyóirat, 2013/5. szám.
5. Varga István: A fonyódi Gróf Zichy Béla-telep, Fonyód, 2015.

Napi, heti és havi lapok cikkei és híradásai:

1. Alkotmány, Bp., 1899. június 11. szám, 6. oldal.
2. Alkotmány, Bp., 1901. május 21. szám, 6. oldal.
3. BME Műcsarnok, Bp., 1901., 319. oldal.
4. Budai Napló, Bp., 1927. február 8. szám, 2. oldal.
5. Fővárosi Lapok, Bp., 1890., 1695. oldal.
6. Hazánk, Bp., 1899. június 13. szám, 9. oldal.
7. Hét, Bp., 1896. I. kötet, 286. oldal.
8. Magyar Szalon, Bp., 1895-1896., 154-164. oldal.
9. Pesti Hírlap, Bp., 1899. június 12. szám, 6. oldal.
10. Vasárnapi Újság, Bp., 1899., 51. szám, 854. oldal.
11. Városok Lapja, Bp., 1924. szept. 1. szám, 127. oldal.